

El temps que corre

Sobre Montaigne i Fuster, 2

Joan F. Mira

La primera crítica és criticar-se un mateix, no prendre's un mateix seriosament. Fuster pretenia que el prengueren seriosament els lectors? En el fons, sí, com tots els escriptors dignes de tal nom –i com Montaigne, evidentment–, però sense dramatisme visible. Simplement, i ací apareix amb subtillesa la ironia, ser Joan Fuster és com la professió que li ha tocat d'exercir: com un altre, diu, pot ser advocat, o mestre, o polític, o bisbe, o poeta, o pagès. Ser Fuster i mirar-se en aquesta condició és el fons recurrent, explícit o no, de la part –permeteu-me la redundància– més fusteriana de la seua obra, potser la part d'interès més permanent. Quatre segles abans, Montaigne havia escrit: “Il y a plusieurs années que je n'ay que moy pour visées à mes pensées, que je ne controle et n'estudie que moy; et si j'estudie autre chose, c'est pour soudain le coucher sur moy, ou en moy, pour mieux dire”. La gosadia de tal afirmació era llavors inaudita. Quatre segles més tard continua essent escandalosa, aquesta pretensió de situar-se descaradament en el centre incert del món que hom va bastint, però almenys l'escàndol té un precedent explícit i gloriós. I de què es pot parlar, des d'aquesta perspectiva de llibertat, des de si mateix i sense sistema al qual sotmetre's? Es pot parlar, òbviament, d'idees més que no de coses. I concretament d'“idees generals”, que és la vocació pròpia de l'assagista professional. La gosadia, ací, augmenta de to: “Un assagista ha d'arriscar-se a ser això, i el seu lloc en la república de les lletres –en la societat– només es justifica per la voluntat, la vel·leïtat si es vol, d'agitar idees, i idees generals.” En aquesta posició hi ha una voluntat expressa de judici (de judici crític, valga la redundància), d'emetre una opinió sobre qualsevol cosa que es presente a la vista: no d'analitzar amb mètode i en profunditat, sinó de jutjar, perquè el generalista és exactament el contrari de l'especialista, i l'agitador el contrari de l'analista en repòs i calma. “Le jugement est utile à tous subjects, et se mesle partout. A cette cause, aus Essais que j'en fay icy, j'y emploie toute sorte d'occasion”, escriu Montaigne: tota ocasió és bona per a opinar, unes vegades, limitant-se “à lecher seulement”, unes altres arribant “à pincer jusqu'à l'os”, i sempre tenint ben en compte, a força de conèixer-se, la provisionalitat del propi judici i la limitació de la pròpia capacitat.

“Totes les meues idees són provisionals”, afirma Fuster, de la mateixa manera que assegura no tenir por de les pròpies contradiccions: com agitaria les idees una persona segura del seu valor immutable? Els *Judicis Finals* de Fuster són, en realitat, els menys *finals* dels judicis possibles: els menys universals i els més reticents, judicis sense eternitat ni duració garantida. Totes les afirmacions i negacions fusterianes són, per principi i per pròpia admissió, expressament discutibles, les polítiques incloses, i aquesta qualitat és també el seu valor més aprofitable, la seua utilitat: “Potser seran útils just per això, perquè són discutibles, perquè inciten a la discus-

sió”. Fet i fet, qui es coneix bé, i per tant coneix la humana condició, sap que la incertesa, l'escepticisme (que en veritat és un resultat de l'observació: l'escèptic, *skeptikós*, és el que mira atentament, amb ull atentament crític), la necessitat de la discussió i l'acceptació de la ignorància són no solament indispensables, sinó radicalment inevitables. Cal acceptar-les, per tant: ningú no està obligat a mantenir-se ferm en la mateixa opinió, diu Montaigne, i reconeix que quan li convé es lliura al dubte i a la incertesa, “et à ma maitresse forme, qui est l'ignorance”. “L'assaig”, escriu Fuster, “com el conformava Michel de Montaigne, com ha estat fins ara, és una temptativa d'opinió: un reducte *humanístic* d'opinió. Demà?” Del demà, en sabem poc, però és segur que llegir Fuster, llegir Montaigne, és una manera segura que aquest *demà* continue essent encara *humanista*, i humanament tolerable.

“Totes les afirmacions i negacions fusterianes són, per principi i per pròpia admissió, expressament discutibles, les polítiques incloses, i aquesta qualitat és també el seu valor més aprofitable, la seua utilitat: ‘Potser seran útils just per això, perquè són discutibles, perquè inciten a la discussió.’”